

Muuttuiko toimintakyky koronaepidemian aikana?

Tuloksia FinTerveys- ja FinSote -tutkimuksista

Päivi Sainio, Marja Holm, Katri Sääksjärvi ja Seppo Koskinen

23.8.2021

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Sisältö

- Toimintakyvyn muutokset seuraavissa osoittimissa:
 - Fyysinen toimintakyky: liikkumiskyky ja aistitoiminnot
 - Kognitiivinen toimintakyky: muisti, oppiminen, keskittyminen
 - Sosiaalinen toimintakyky: yksinäisyys
 - Yleinen toimintakyky: toimintarajoitteet terveysongelman vuoksi
- Muutokset
 - a) Yksilötasolla: aineistoina FinTerveys 2017- ja 2020 -tutkimukset, tiedot samoilta henkilöiltä ennen koronaepidemiaa ja sen aikana
 - b) Väestötasolla: aineistoina FinSote-tutkimukset vuosilta 2018 ja 2020
- Koulutusryhmittäiset muutokset toimintakyvyssä
- Tutkimusmenetelmät ja muuttajat

Päähavainnot

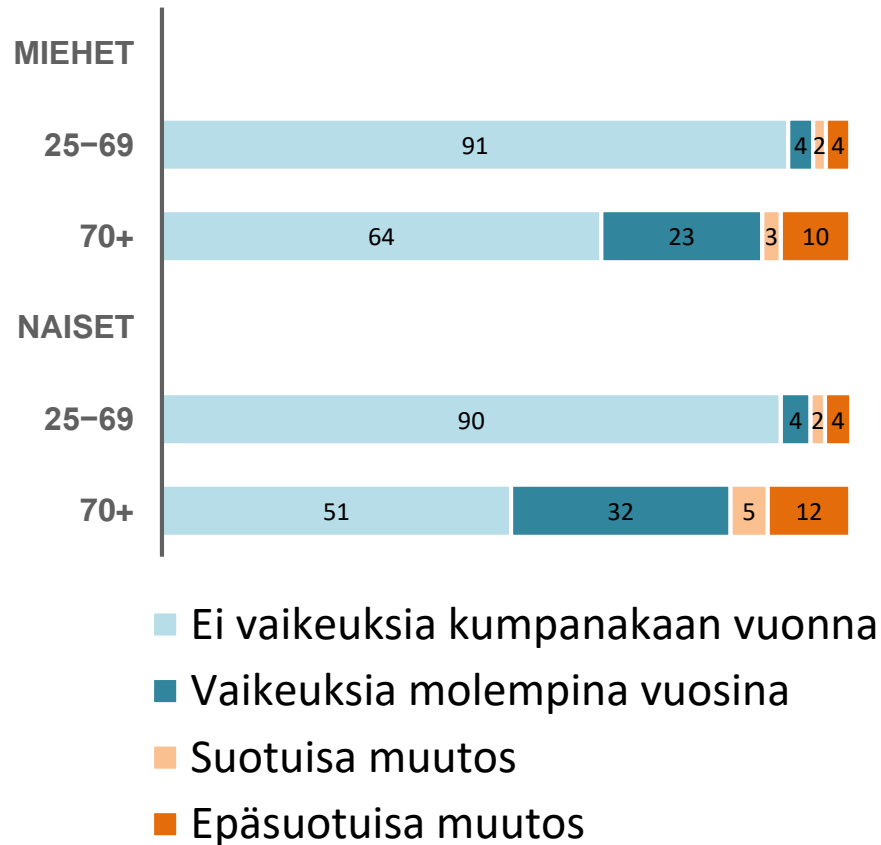
- Negatiivisia muutoksia korona-epidemian aikana tapahtui toimintakyvyn fyysisellä ja sosiaalisella osa-alueella:
 - Iäkkäillä kävelyvaikeudet lisääntyivät ja muuttuivat vakavimmiksi
 - Yksinäisyys lisääntyi kaiken ikäisillä aikuisilla
- Muilla tarkastelluilla toimintakyvyn osa-alueilla muutokset olivat melko vähäisiä
- Koulutusryhmien väliset suuret erot toimintakyvyn osoittimissa säilyivät ennallaan
- Koronaepidemia voi vaikuttaa toimintakykyyn negatiivisesti pidemmällä aikavälillä, joten seuranta on tärkeää jatkaa

Fyysinen toimintakyky (liikkumiskyky)

Kävelyvaikeudet: a) yksilötason muutos 2017–2020

Puolen kilometrin kävely (%)

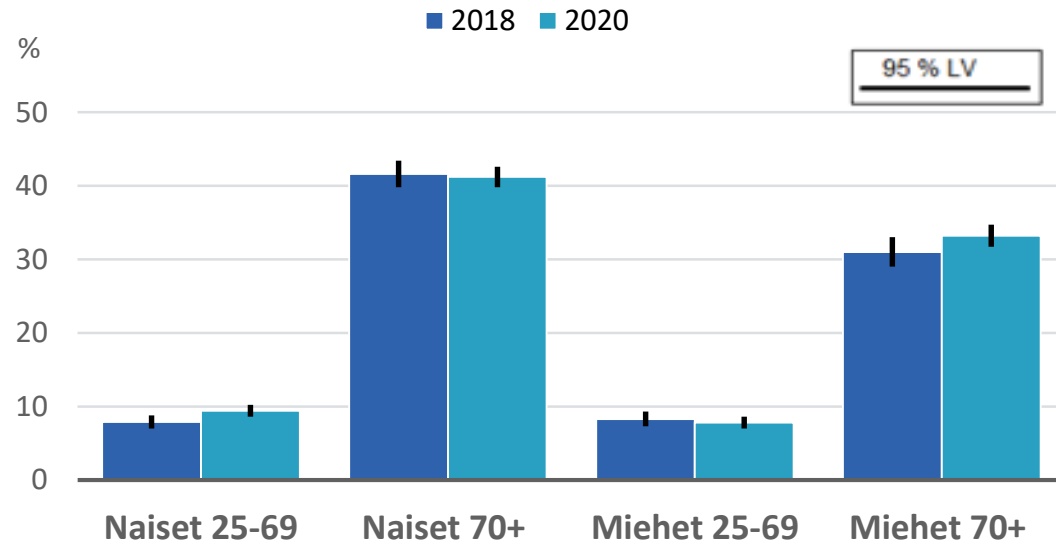

- Liikkumiskyky heikkeni erityisesti iäkkäillä: uusi kävelyvaikeus ilmaantui naisista 12 prosentille ja miehistä 10 prosentille
- Ikääntyminen voi olla osasyynä liikkumiskyvyn heikkenemiseen, mutta myös koronaepidemian aikainen [liikunnan vähentyminen](#) on voinut sitä aiheuttaa.

Lähde: FinTerveys 2017 ja 2020, THL

Kävelyvaikeudet: b) väestötason muutos vuosina 2018 ja 2020

Kävelyvaikeuksia puolen kilometrin matkalla kokevien osuus (%)

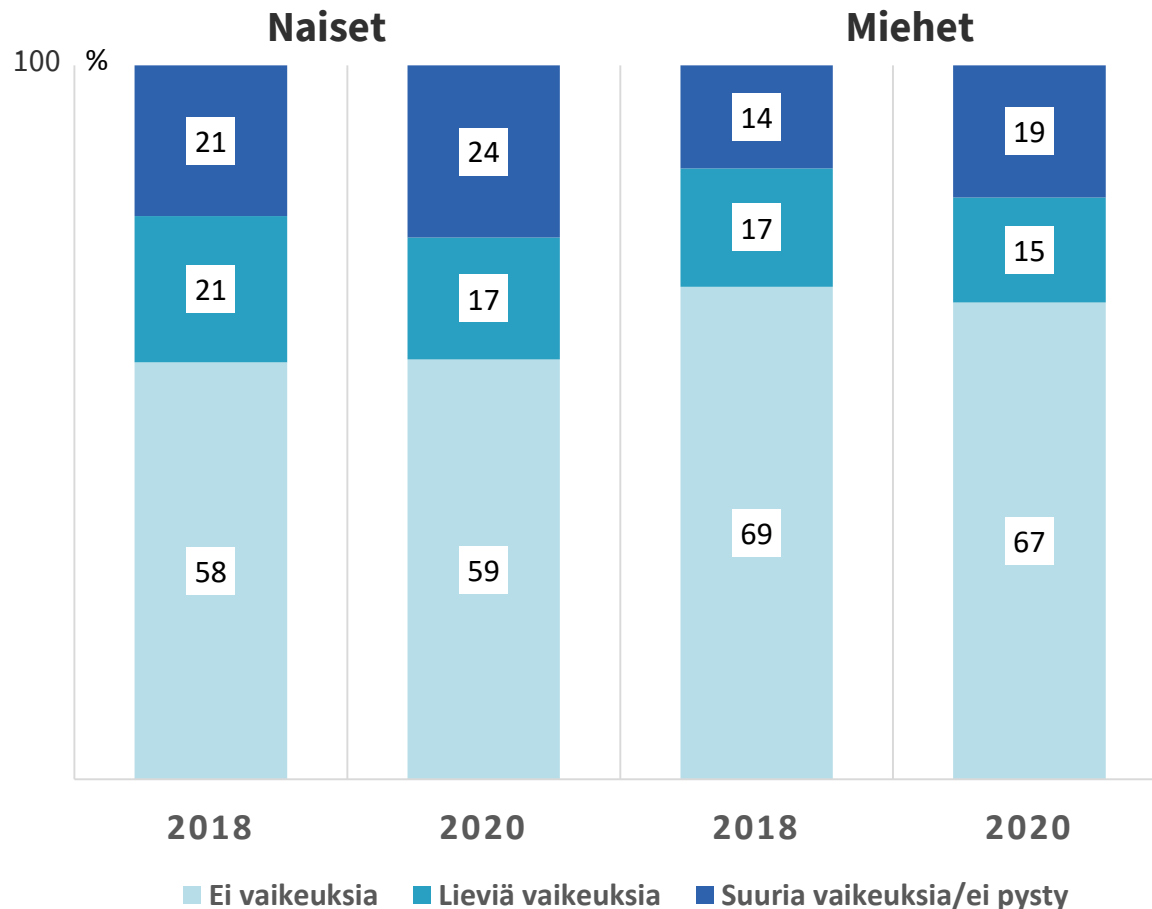
- Väestötasolla kävelyvaikeudet yleistyivät hieman 25–69-vuotiailla naisilla
- Miehillä ja 70 vuotta täyttäneillä naisilla niiden yleisyys säilyi ennallaan
- Iäkkäillä vaikeuksien vakavuusaste kuitenkin muuttui (ks. seuraava dia)

Lähde: FinSote 2018 ja 2020, THL

Vakavat kävelyvaikeudet: b) väestötason muutos vuosina 2018 ja 2020

Kävelyvaikeuksia puolen kilometrin matkalla kokevien osuus (%), 70 vuotta täyttäneet

- Vakavat kävelyvaikeudet lisääntyivät 70 vuotta täyttäneessä väestössä:
 - puolen kilometrin kävelyssä suuria vaikeuksia kokeneita tai siihen kykenemättömiä oli vuonna 2020 suurempi osuus kuin vuonna 2018

Lähde: FinSote 2018 ja 2020, THL

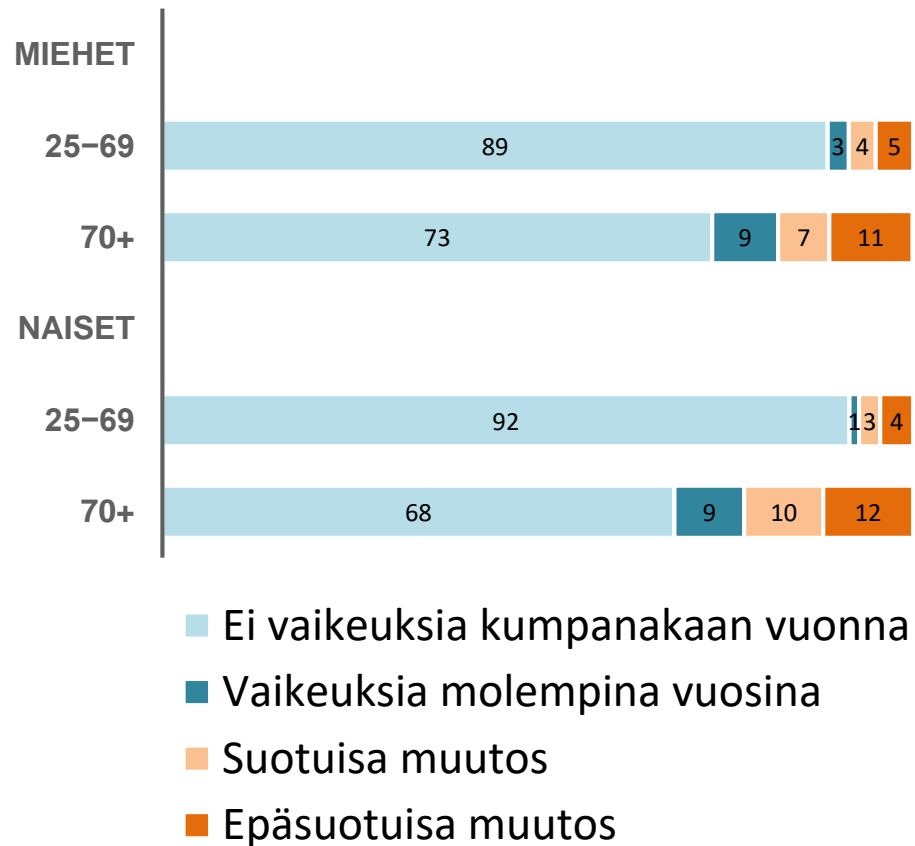
FinSote

Aistitoiminnot (näkö ja kuulo)

Näkövaikeudet: a) yksilötason muutos 2017–2020

Sanomalehtitekstin näkeminen (%)

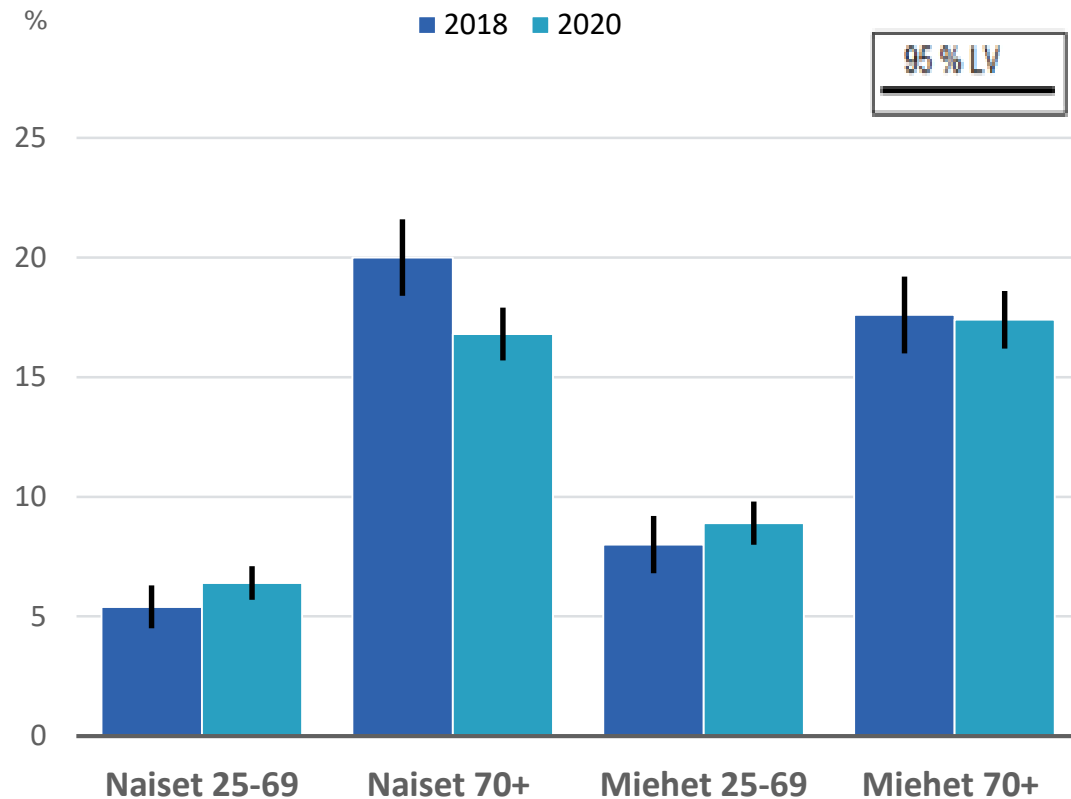

- Sanomalehtitekstin näkemisessä muutos parempaan oli lähes yhtä yleistä kuin muutos heikompaan suuntaan
- Koronaepidemian rajoittamistoimet ovat voineet vähentää silmälääkärillä tai optikolla käyntejä. Sen vaikutus ei ainakaan vuoden 2020 lopussa ilmennyt koetussa näkökyvyssä

Lähde: FinTerveys 2017 ja 2020, THL

Näkövaikeudet: b) väestötason muutos vuosina 2018 ja 2020

Sanomalehtitekstin näkemisessä vaikeuksia kokeneiden osuus (%)

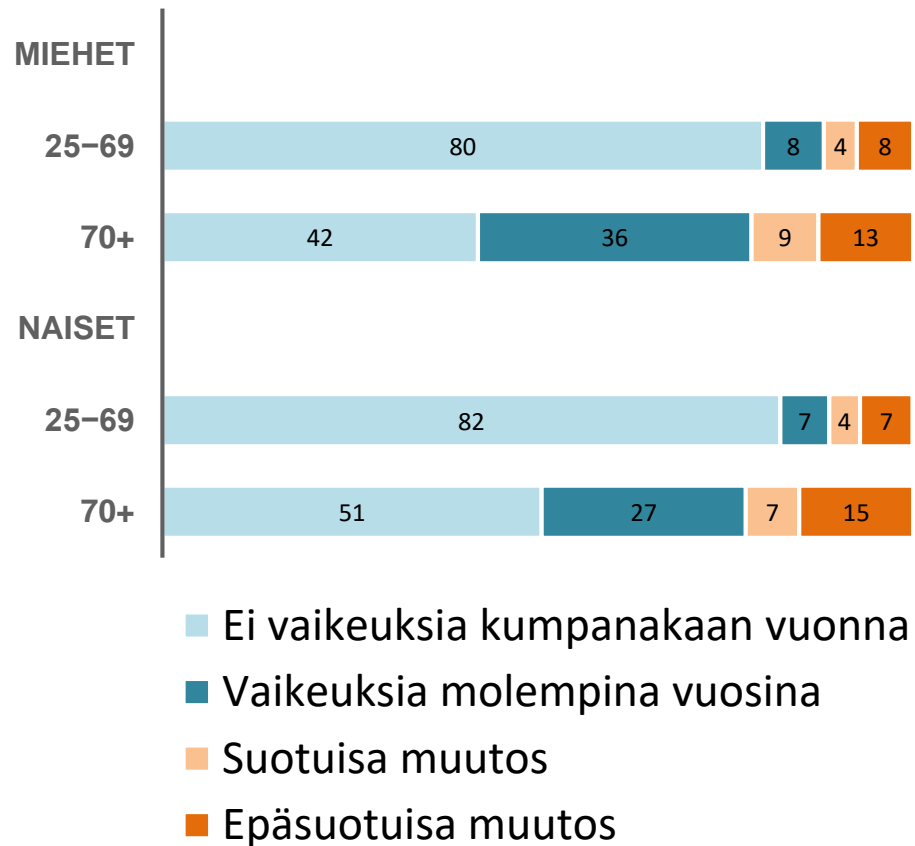
- Vaikeudet sanomalehtitekstin näkemisessä ovat harvinaistuneet iäkkäillä naisilla
- Miehillä ja 25-69-vuotiailla naisilla niiden yleisyys säilyi ennallaan

Lähde: FinSote 2018 ja 2020, THL

FinSote

Kuulovaikeudet: a) yksilötason muutos 2017–2020

Keskustelun kuuleminen (%)

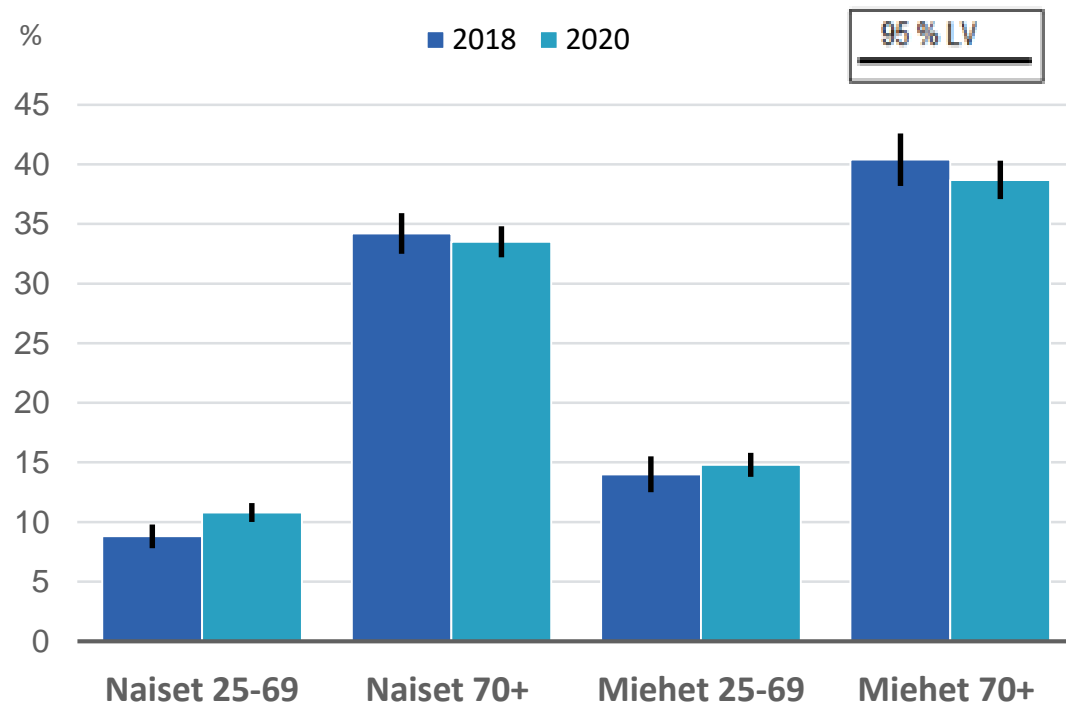
- Iäkkäillä naisilla keskustelun kuulemisessa muutoksia tapahtui enemmän huonoon kuin hyvään suuntaan:
 - 15 prosentilla iäkkäistä naisista kuulon tilanne huononi ja vain seitsemällä prosentilla parani
- Ikääntymisen lisäksi heikentymisen osasyynä voivat olla ongelmat kuulon apuvälineiden saatavuudessa ja katkokset niiden huollossa korona-aikana

Lähde: FinTerveys 2017 ja 2020, THL

Kuulovaikeudet: b) väestötason muutos vuosina 2018 ja 2020

Keskustelun kuulemisessa vaikeuksia kokeneiden osuus (%)

- Väestötason muutokset kuulovaikeuksissa olivat hyvin vähäisiä
 - vain 25–69-vuotiailla naisilla kuulovaikeudet hieman yleistyivät

Lähde: FinSote 2018 ja 2020, THL

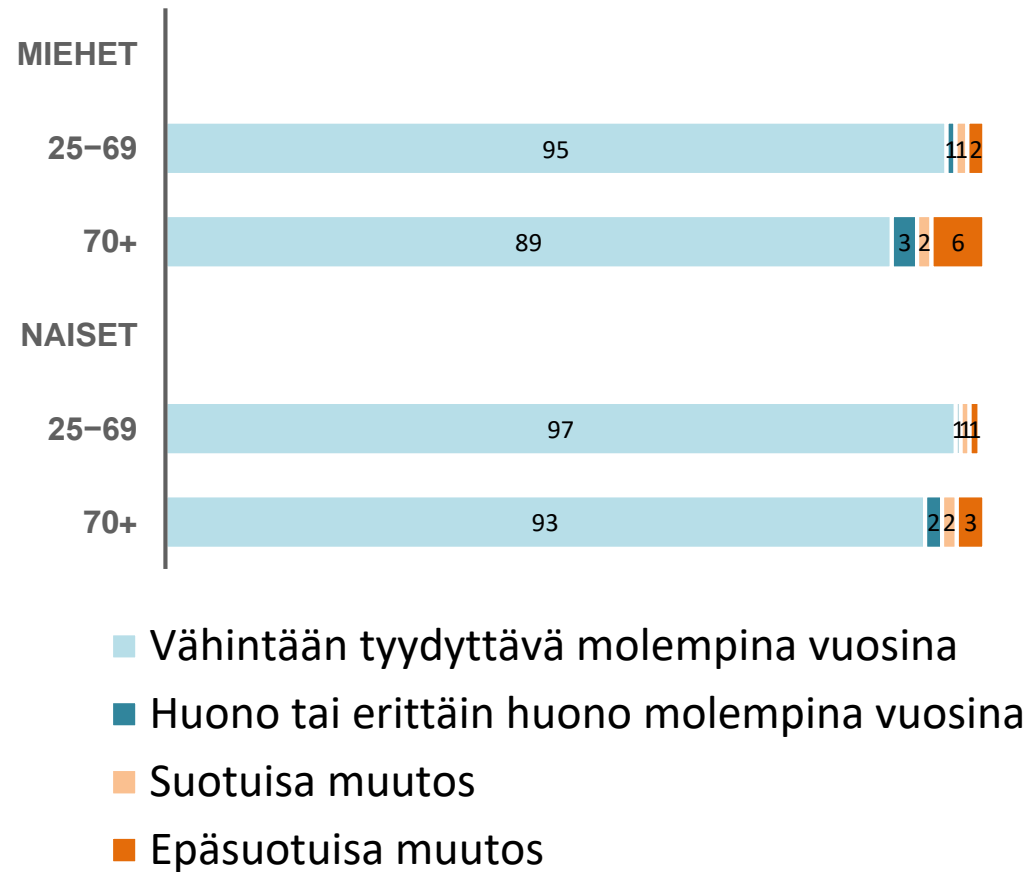
FinSote

Kognitiivinen toimintakyky (muisti, oppimis- ja keskittymiskyky)

Kognitiivinen toimintakyky: a) yksilötason muutos 2017–2020

Oma arvio muistista (%)

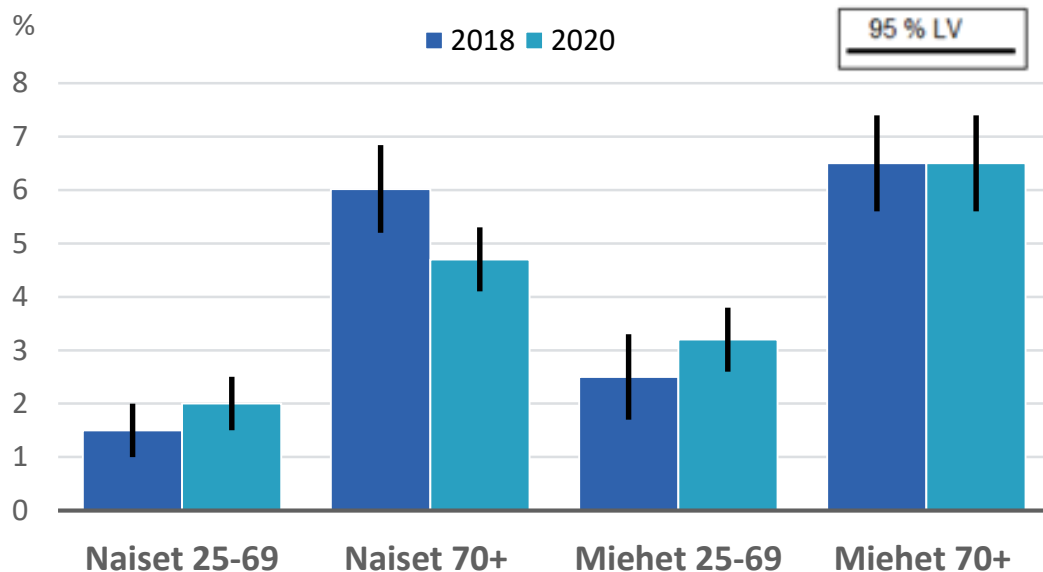

- Valtaosa koki muistinsa, keskittymis- ja oppimiskykynsä vähintään tyydyttäväksi sekä 2017 että 2020
- Iäkkäillä miehillä epäsuotuisia muutoksia tapahtui enemmän kuin suotuisia
 - Ikääntyminen selittää osan muutoksesta

Lähde: FinTerveys 2017 ja 2020, THL

Koetut muistiongelmien b) väestötason muutos vuosina 2018 ja 2020

Muistinsa huonoksi tai erittäin huonoksi kokevien osuus (%)

- Iäkkäistä noin kuusi prosenttia arvioi muistinsa huonoksi tai erittäin huonoksi, työikäisistä 2–3 prosenttia
- Iäkkäiden naisten muistiongelmien hieman harvinaistuivat
- Muissa ryhmissä muistiongelmien yleisyys säilyi ennallaan

Lähde: FinSote 2018 ja 2020, THL

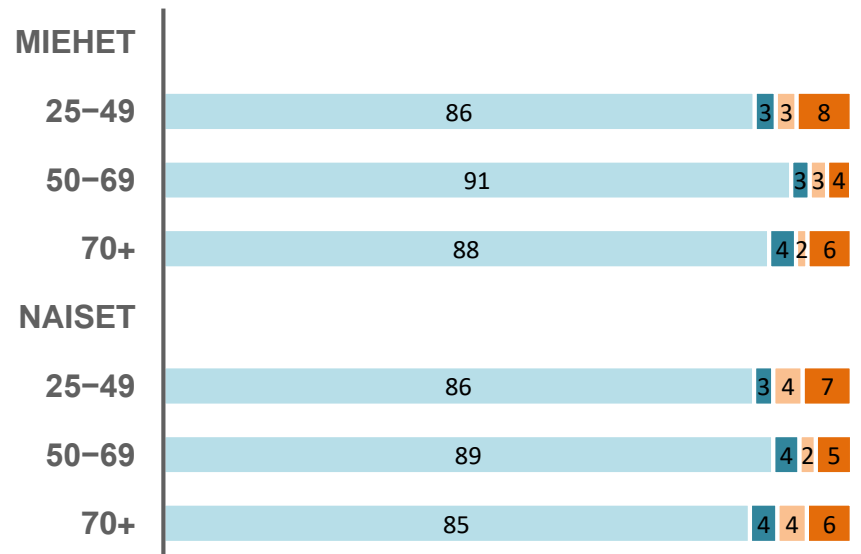

Sosiaalinen toimintakyky (yksinäisyys)

Yksinäisyys: a) yksilötason muutos 2017–2020

Yksinäisyys (%)

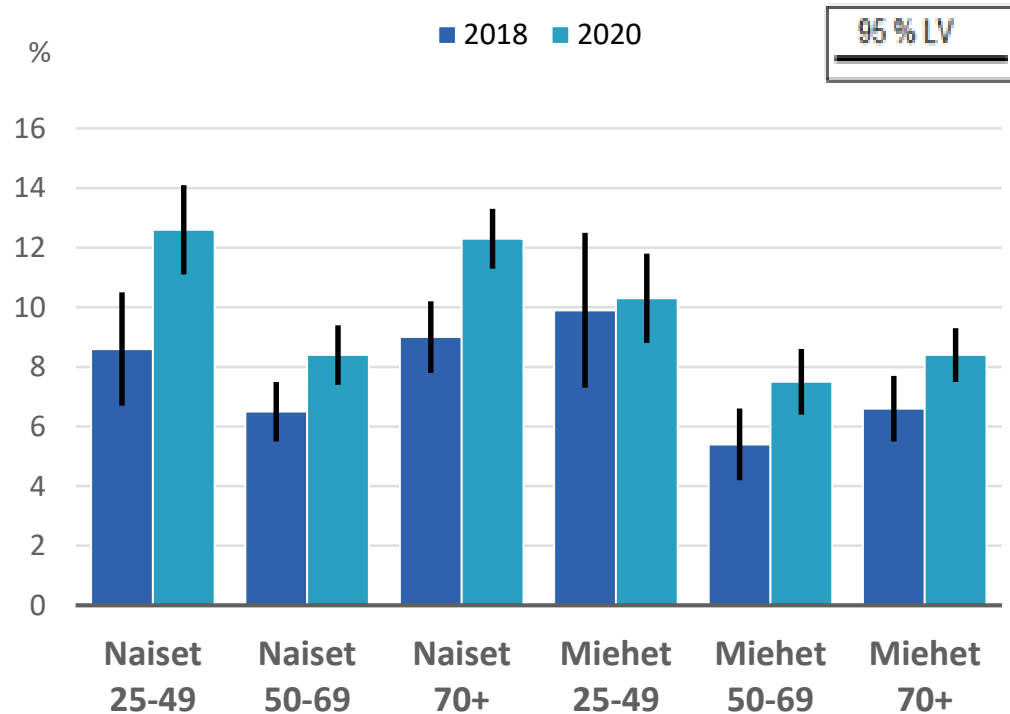
- Ei yksinäinen kumpanakaan vuotena
- Yksinäinen molempina vuosina
- Suotuisa muutos
- Epäsuotuisa muutos

- Yksinäisyys hieman lisääntyi kaikissa ikäryhmissä
- Silti edelleen vain noin kymmenesosa aikuisista kokee itsensä melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi

Lähde: FinTerveys 2017 ja 2020, THL

Yksinäisyys: b) väestötason muutos vuosina 2018 ja 2020

Itsensä yksinäiseksi melko usein tai jatkuvasti tuntevien osuus (%)

- Väestötasolla yksinäisyys yleistyi kaikissa ikäryhmissä sekä miehillä ja naisilla, lukuun ottamatta 25-49-vuotiaita miehiä, joilla tilanne pysyi ennallaan

Lähde: FinSote 2018 ja 2020, THL

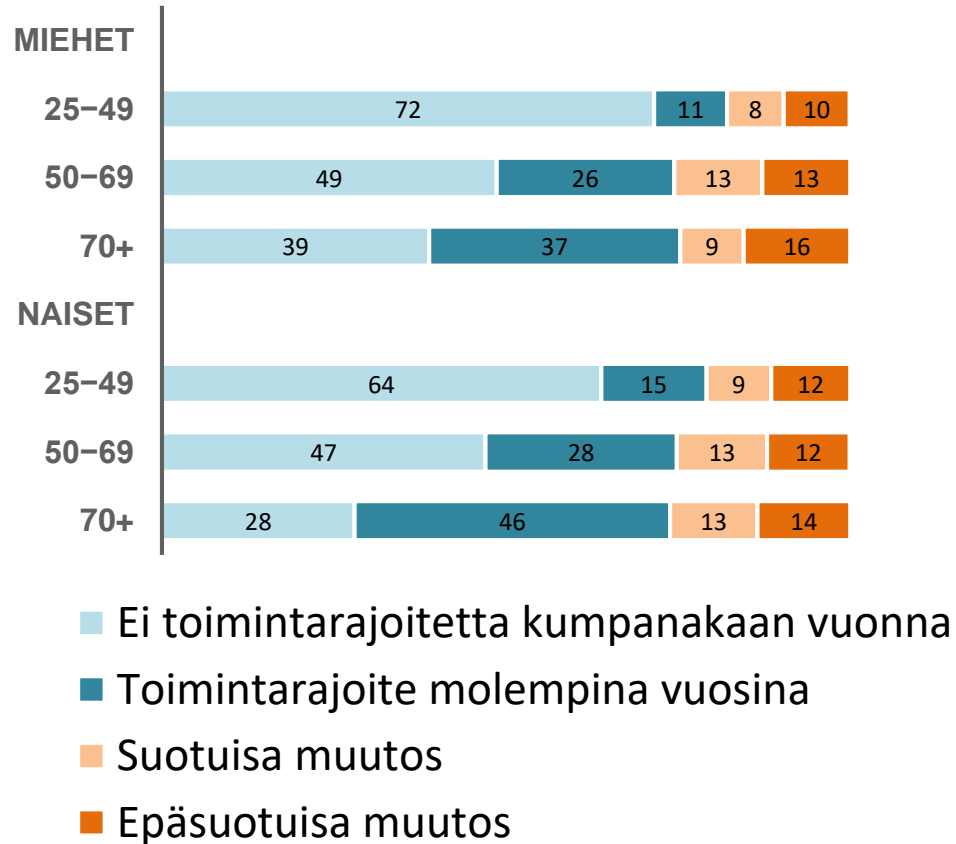

Yleinen toimintakyky (toimintarajoite terveysongelman vuoksi)

Toimintarajoite terveysongelmien vuoksi ¹⁾: a) yksilötason muutos 2017–2020

Toimintarajoite terveysongelman vuoksi (%)

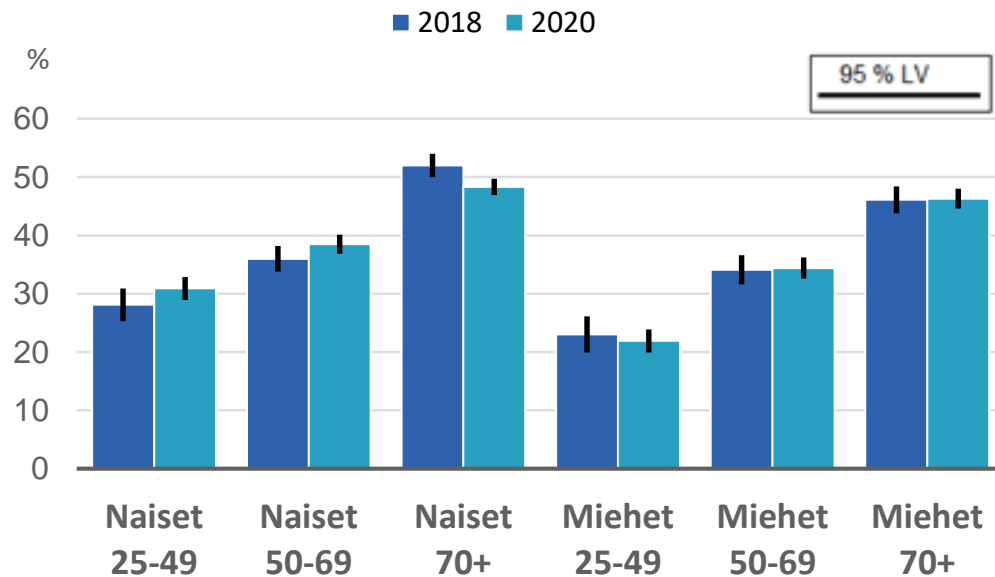
- Terveysongelmasta johtuvat toimintarajoitteet olivat yleisiä iäkkäillä
- Muutoksia suotuisaan ja epäsuotuisaa suuntaan tapahtui lähes yhtä paljon kaikissa ryhmissä

¹⁾ Global Activity Limitation Indicator (GALI)

Lähde: FinTerveys 2017 ja 2020, THL

Toimintarajoite terveysongelman vuoksi¹⁾: b) väestötason muutos vuosina 2018 ja 2020

Toimintarajoitteita terveysongelman vuoksi
kokevien osuus (%)

- Väestötason muutokset olivat hyvin vähäisiä
- vain iäkkäillä naisilla terveysongelmasta johtuvat toimintarajoitteet hieman harvinaistuivat

¹⁾ Global Activity Limitation Indicator (GALI)

Lähde: FinSote 2018 ja 2020, THL

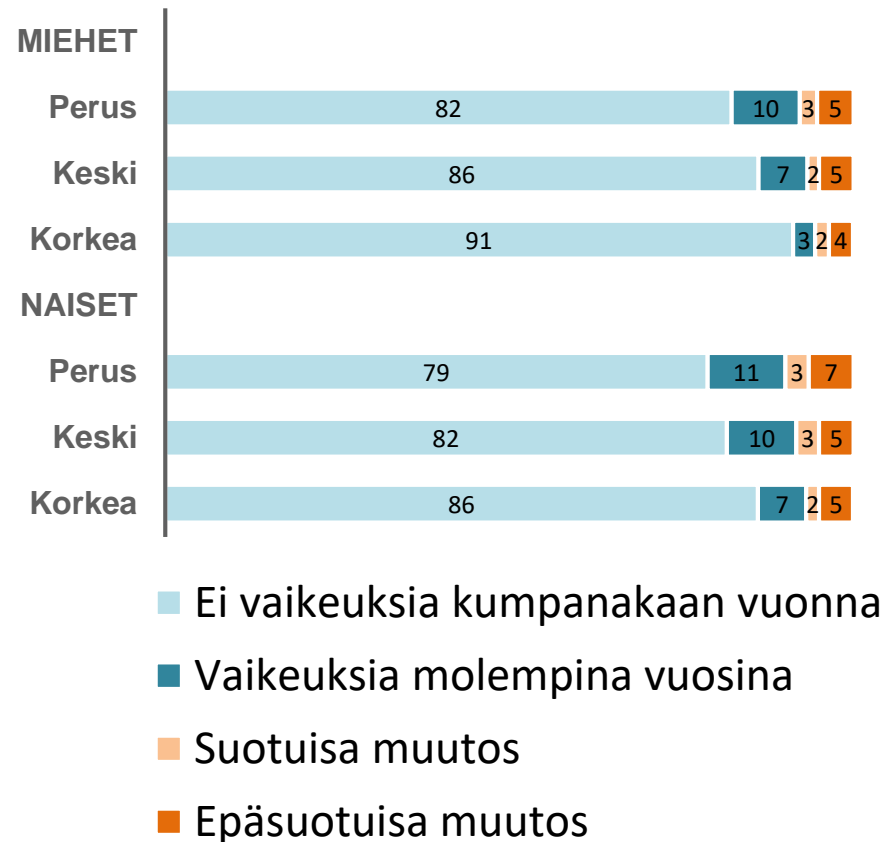
FinSote

Koulutusryhmien väliset erot ja niiden muutokset

Koulutusryhmien väliset erot

Kävelyvaikeudet (%) koulutusryhmittäin, ikävakioitu

- Koulutusryhmien väliset erot olivat suuria kaikissa osoittimissa: toimintakyvyn rajoitukset olivat harvinaisimpia ylimmässä ja yleisimpiä alimmassa koulutusryhmässä
- Sekä yksilötasolla (kuva) että väestötasolla havaitut muutokset olivat samansuuntaisia kaikissa koulutusryhmissä, joten erot säilyivät lähes ennallaan

Lähde: FinTerveys 2017 ja 2020, THL

FinTerveys

Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmät

- Yksilötason muutoksia kuvaavat tulokset perustuvat suomalaista aikuisväestöä edustavan FinTerveys 2017 –tutkimuksen ja sen syksyllä 2020 toteutetun seurantatutkimuksen aineistoihin
- Toimintakykyä koskevat tiedot kerättiin kyselylomakkeella käyttäen samoja kysymyksiä kumpanakin vuonna.
- Analyyseissä käytettiin kaksiluokkaisia muuttujia. Seuranta-asetelman muutosanalyysijä varten niistä muodostettiin seuraava luokitus: 1=toimintakyvyssä ei rajoitetta kumpanakaan vuonna, 2=toimintakyvyn rajoite kumpanakin vuonna, 3=suotuisa muutos, 4=epäsuotuisa muutos.
- Käytetyt muuttujat ja luokitukset on esitelty seuraavilla sivuilla.
- Analyyseissä on huomioitu painokertoimet sekä otanta-asetelma tulosten yleistettävyyden parantamiseksi ja kadon vaikutusten huomioimiseksi. Koulutusryhmittäin esitetyt tulokset on ikävakioitu.
- FinTerveys 2017 –seurantatutkimuksen tarkempi menetelmäkuvaus on tutkimuksen verkkosivuilla.

Tutkimusmenetelmät

- Väestötason muutoksia kuvaavat tulokset perustuvat suomalaista aikuisväestöä edustavan FinSote-tutkimuksen poikkileikkausaineistoihin vuosilta 2018 ja 2020
- Toimintakykyä koskevat tiedot kerättiin kyselylomakkeella käyttäen samoja kysymyksiä kumpanakin vuonna.
- Analyyseissä käytettiin kaksiluokkaisia muuttujia. Käytetyt muuttujat ja niiden luokitukset on esitelty seuraavilla sivuilla.
- Analyyseissä on huomioitu painokertoimet sekä otanta-asetelma tulosten yleistettävyyden parantamiseksi ja kadon vaikutusten huomioimiseksi.
- Tarkempi menetelmäkuvaus on esitetty FinSote-tilastoraportissa: Alueelliset erot aikuisväestön palvelukokemuksissa ja hyvinvoinnissa – FinSote 2020. Tilastoraportti 16/2021. THL.
<https://thl.fi/tilastot/finsote>
- Tuloksiin voi tutustua [Terveystemme.fi](https://terveytemme.fi)- sekä [Sotkanet.fi](https://sotkanet.fi)-verkkopalveluissa

Muuttujakuvaus: puolen kilometrin kävely

FinSote ja FinTerveys: Pystytekö yleensä kävelemään levähtämättä noin puoli kilometriä?

- 1 pystyn vaikeuksitta
- 2 pystyn mutta vaikeuksia on jonkin verran
- 3 pystyn mutta se on minulle erittäin vaikeaa
- 4 en pysty lainkaan

Analyysejä varten muodostettiin kaksiluokkaiset muuttujat:

FinTerveys ja FinSote:

0= ei vaikeuksia

1= vaikeuksia (luokat 2,3,4)

FinSote:

0= enintään lieviä vaikeuksia (luokat 1,2)

1= suuria vaikeuksia/ei pysty (luokat 3,4)

Muuttujakuvaus: näkö

FinSote ja FinTerveys: Pystyttekö yleensä lukemaan tavallista sanomalehtitekstiä (silmälaseilla tai ilman)?

- 1 pystyn vaikeuksitta
- 2 pystyn mutta vaikeuksia on jonkin verran
- 3 pystyn mutta se on minulle erittäin vaikeaa
- 4 en pysty lainkaan

Analyysejä varten muodostettiin kaksiluokkaiset muuttujat:

- 0= ei vaikeuksia
- 1= vaikeuksia (luokat 2,3,4)

Muuttujakuvaus: kuulo

FinSote ja FinTerveys: Pystytekö yleensä kuulemaan, mitä usean henkilön välisessä keskustelussa sanotaan (kuulokojeen kanssa tai ilman)?

- 1 pystyn vaikeuksista
- 2 pystyn mutta vaikeuksia on jonkin verran
- 3 pystyn mutta se on minulle erittäin vaikeaa
- 4 en pysty lainkaan

Analyysejä varten muodostettiin kaksiluokkaiset muuttujat:

FinTerveys ja FinSote:

0= ei vaikeuksia

1= vaikeuksia (luokat 2,3,4)

FinSote:

0= enintään lieviä vaikeuksia (luokat 1,2)

1= suuria vaikeuksia/ei pysty (luokat 3,4)

Muuttujakuvaus: kognitiivinen toimintakyky

FinTerveys: Millaiseksi koette muistinne, oppimis- ja keskittymiskykyenne?

FinSote: Seuraavaksi kysymme sinulta muistiin ja oppimiseen liittyviä kysymyksiä

- Muistini toimii...
- Uusien tietojen omaksuminen ja asioiden oppiminen sujuu minulta...
- Pystyn yleensä keskittymään asioihin... (ei FinSotessa)

Vastausvaihtoehdot:

1 erittäin hyvin

2 hyvin

3 tyydyttävästi

4 huonosti

5 erittäin huonosti

Analyysejä varten muodostettiin kaksiluokkainen muuttuja:

0= vähintään tyydyttävä (luokat 1, 2, 3)

1= huono tai erittäin huono (luokat 4,5)

Muuttujakuvaus: Yksinäisyys

FinSote ja FinTerveys: Tunnetteko itsenne yksinäiseksi?

- 1 en koskaan
- 2 hyvin harvoin
- 3 joskus
- 4 melko usein
- 5 jatkuvasti

Analyysejä varten muodostettiin kaksiluokkainen muuttuja:

- 0= ei lainkaan tai joskus (luokat 1, 2, 3)
- 1= melko usein tai jatkuvasti (luokat 4,5)

Muuttujakuvaus: Toimintarajoite terveysongelman vuoksi (Global Activity Limitation Indicator)

FinSote ja FinTerveys: Rajoittaako jokin terveysongelma Teitä sellaisissa toimissa, joita ihmiset tavallisesti tekevät?

- 1 rajoittaa vakavasti
- 2 rajoittaa, mutta ei vakavasti
- 3 ei rajoita lainkaan

Jos rajoituksia (vastausvaihtoehdot 1 tai 2), kysytään:

Onko rajoituksia ollut vähintään kuuden (6) viime kuukauden ajan?

- 1 kyllä
- 2 ei

Analyysejä varten muodostettiin kaksiluokkainen muuttuja:

- 0 = ei toimintarajoituksia kuuden viime kuukauden aikana (kys 1: vaihtoehto 3; sekä kys 1: vaihtoehdot 1, 2 JA kys2: vaihtoehto 2)
- 1 = toimintarajoite terveysongelman vuoksi (kys 1: vaihtoehto 2 tai 3 JA kys2: vaihtoehto 1)

Yhteystiedot

FinTerveys 2017 –seurantatutkimus:

Päivikki Koponen

Vastaava tutkija

Noora Ristiluoma

Tutkimuskoordinaattori

FinSote-tutkimukset:

Suvi Parikka

Vastaava tutkija

Timo Koskela

Erikoissuunnittelija

Teeman tulosraportoinnista vastaavat tutkijat:

Päivi Sainio

Erikoistutkija

Marja Holm

Tutkija

Katri Sääksjärvi

Erikoistutkija

Seppo Koskinen

Tutkimusprofessori

Sähköpostit: etunimi.sukunimi@thl.fi

Tämän julkaisun viite: Sainio P, Holm M, Sääksjärvi K, Koskinen S. Muuttuiko toimintakyky koronaepidemian aikana? Tuloksia FinTerveys- ja FinSote –tutkimuksista. Verkkojulkaisu: thl.fi/finterveysseuranta